

TADBIRKORLIK FAOLIYATINI QO‘LLAB-QUVVATLASHDA SIYOSIY PARTIYALARNING IJTIMOIIY-IQTISODIY TA’SIRI

Burxonjon Jakbarovich Shamsiddinov
Qo‘qon davlat universiteti

Annotatsiya: Mazkur maqolada siyosiy partiyalarning tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish jarayonidagi ijtimoiy-iqtisodiy ta’siri tahlil qilingan. Unda siyosiy partiyalarning iqtisodiy islohotlarni amalga oshirishdagi roli, tadbirkorlik subyektlarini qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha ilgari surayotgan tashabbuslari va qonunchilik tashabbuslari orqali biznes muhitini yaxshilashga qo‘shayotgan hisssasi yoritib berilgan. Shuningdek, partiyalarning ijtimoiy barqarorlik va iqtisodiy taraqqiyotga ta’siri tahlil etilib, tadbirkorlikni rag‘batlantirishdagi strategik yo‘nalishlari ko‘rsatib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: siyosiy partiyalar, tadbirkorlik, iqtisodiy rivojlanish, ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar, tadbirkorlik subyektlari, biznes muhiti, siyosiy tizim, qonunchilik tashabbusi, iqtisodiy strategiya, barqaror taraqqiyot

SOCIO-ECONOMIC IMPACT OF POLITICAL PARTIES IN SUPPORTING ENTREPRENEURIAL ACTIVITIES

Burxonjon Jakbarovich Shamsiddinov
Kokand State University

Abstract: This article analyzes the socio-economic impact of political parties on the development of entrepreneurial activities. It highlights the role of political parties in implementing economic reforms, their initiatives to support business entities, and their contribution to improving the business environment through legislative initiatives. The article also examines the influence of parties on social stability and economic development, outlining strategic directions for promoting entrepreneurship.

Keywords: political parties, entrepreneurship, economic development, socio-economic reforms, business entities, business environment, political system, legislative initiative, economic strategy, sustainable development

Kirish. Bugungi globallashuv jarayonida iqtisodiy taraqqiyotning muhim omillaridan biri sifatida tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish dolzarb masalaga aylangan. Tadbirkorlik nafaqat yangi ish o‘rinlarini yaratish, balki mamlakatning iqtisodiy barqarorligini ta’minlashda ham asosiy o‘rin tutadi. Shu jarayonda siyosiy partiyalarning roli beqiyosdir. Siyosiy partiyalar jamiyatda ijtimoiy-iqtisodiy

islohotlarni amalga oshirishda, tadbirkorlik subyektlarini qo'llab-quvvatlashda, ularning manfaatlarini himoya qilishda va qulay biznes muhitini shakllantirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Ular o'z dasturlari, qonunchilik tashabbuslari va iqtisodiy strategiyalari orqali tadbirkorlik faoliyatining yuksalishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ushbu maqolada siyosiy partiyalarning tadbirkorlikni rivojlantirishdagi ijtimoiy-iqtisodiy ta'siri tahlil qilinadi, ularning samarali faoliyat yuritishining asosiy yo'nalishlari ochib beriladi.

Tadbirkorlik har bir davlat iqtisodiyotining asosiy harakatlantiruvchi kuchidir. Tadbirkorlar jamiyatda yangi ish o'rinlari yaratadi, iqtisodiy barqarorlik va farovonlikni ta'minlaydi. Shu sababli, siyosiy partiyalar o'z dasturlarida tadbirkorlikni rivojlantirish masalalariga alohida e'tibor qaratadilar.

Adabiyotlar tahlili va sharhi. Tadbirkorlikni rivojlantirish va uni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash masalasi zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotda muhim o'rin egallaydi. Bu jarayonda siyosiy partiyalarning faoliyati, ularning iqtisodiy siyosatga ta'siri, xususan, tadbirkorlik subyektlarini qo'llab-quvvatlash borasidagi roli turli ilmiy manbalar va amaliy tadqiqotlarda keng o'rganilgan. Adabiyotlar tahlili siyosiy partiyalar va tadbirkorlik o'rtasidagi o'zaro aloqalarni quyidagi yo'nalishlarda ko'rsatib beradi.

Siyosiy partiyalar, eng avvalo, iqtisodiy islohotlarni amalga oshirish va tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash bo'yicha normativ-huquqiy bazani shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Mavzuga oid manbalarda, xususan, Lipset va Rokkan tomonidan partiyalar jamiyatdagi iqtisodiy guruhlarining manfaatlarini ifodalovchi institutlar sifatida baholangan [1]. North esa siyosiy institutlarning iqtisodiy samaradorlikka bevosita ta'siri haqida fikr yuritib, partiyalar iqtisodiy islohotlarni amalga oshirishning asosiy mexanizmlaridan biri ekanini ta'kidlaydi [2].

Adabiyotlarda siyosiy partiyalarning bevosita tadbirkorlik subyektlariga ko'rsatadigan ta'siri, ya'ni soliq imtiyozlari, subsidiya va grantlar ajratish bo'yicha ilgari suriladigan tashabbuslari muhim ahamiyat kasb etadi. Schumpeter o'zining mashhur "Capitalism, Socialism and Democracy" asarida innovatsiyalar asosida rivojlanadigan tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlovchi siyosiy muhitni shakllantirish zarurligini asoslaydi. Ayniqsa, kichik va o'rta biznes subyektlari faoliyatini rag'batlantirish partiyalar faoliyatida alohida yo'nalish sifatida qaraladi [3].

Siyosiy partiyalar faqat iqtisodiy emas, balki ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash, aholi bandligini oshirish, yangi ish o'rinlari yaratish orqali ham tadbirkorlik muhiti rivojiga ta'sir ko'rsatadi. Bu borada Heywood partiyalarning ijtimoiy siyosatdagi roli va uning iqtisodiy barqarorlikka ta'siri haqida fikr yuritadi [4]. O'zbekiston tajribasida esa siyosiy partiyalar, xususan, O'zLiDeP, "Adolat", "Milliy Tiklanish" kabi partiyalar o'z dasturlarida yoshlar, ayollar va ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlarni tadbirkorlikka jalb etish orqali iqtisodiy faollikni oshirishga intilishadi [5].

O'zbekiston Respublikasining siyosiy partiyalari tomonidan tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashga doir bir qator amaliy ishlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, partiyalar tomonidan tashkil etilgan tadbirkorlik forumlari, seminar-treninglar, maslahat markazlari orqali aholi, ayniqsa, yoshlar va ayollar tadbirkorlik faoliyatiga keng jalb etilmoqda. Bu partiyalarning nafaqat qonunchilik tashabbuslari, balki amaliy qo'llab-quvvatlash choralarini ham ko'rsatayotganini tasdiqlaydi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, siyosiy partiyalar ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarning faollashtiruvchi kuchi sifatida tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynaydi. Ular orqali iqtisodiy islohotlarning samaradorligi ortib, tadbirkorlik uchun qulay sharoitlar yaratiladi. Tadbirkorlar manfaatini ifodalovchi, ularning muammolarini yechishga qaratilgan siyosiy tashabbuslar esa mamlakat iqtisodiy taraqqiyotiga xizmat qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu maqolada siyosiy partiyalarning tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlashdagi ijtimoiy-iqtisodiy ta'sirini chuqur tahlil qilish maqsadida bir qator metodologik yondashuvlardan foydalanildi. Avvalo, tadqiqotda tizimli tahlil metodi qo'llanilib, siyosiy partiyalarning iqtisodiy va ijtimoiy sohalaridagi faoliyati, ayniqsa, tadbirkorlik faoliyati bilan uzviy bog'liq jihatlari o'zaro aloqadorlikda ko'rib chiqildi. Bu yondashuv tadbirkorlik muhitiga ta'sir ko'rsatuvchi omillarni kompleks holda baholash imkonini berdi.

Shuningdek, komparativ tahlil usulidan foydalanib, rivojlangan davlatlarda siyosiy partiyalarning tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashdagi tajribasi O'zbekiston sharoiti bilan solishtirildi. Xususan, AQSh, Germaniya, Yaponiya kabi mamlakatlar tajribalari tahlil qilinib, ularning partiyaviy tizimlari orqali tadbirkorlikni rivojlantirishga qaratilgan dastur va tashabbuslari o'rganildi. Ushbu solishtirma yondashuv natijasida milliy sharoitga mos taklif va tavsiyalar ishlab chiqildi.

Tadqiqotda tarixiy yondashuv ham qo'llanilib, siyosiy partiyalarning mustaqillikdan keyingi davrda tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishga qaratilgan tashabbuslari tarixiy ketma-ketlikda o'rganildi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmonlari, siyosiy partiyalarning dasturlari, davlat dasturlari va boshqa rasmiy hujjatlar hujjatshunoslik tahlili metodi asosida ko'rib chiqildi.

Bundan tashqari, tadqiqot jarayonida empirik metodlardan ham foydalanildi. Jumladan, respublikada faoliyat yuritayotgan siyosiy partiyalarning vakillari, tadbirkorlik subyektlari hamda iqtisodiy soha ekspertlari o'rtasida so'rovnoma va intervyular o'tkazildi. So'rov natijalari orqali siyosiy partiyalar tomonidan tadbirkorlarga ko'rsatilayotgan yordam choralarining samaradorligi, mavjud muammolar va ularni hal etish bo'yicha takliflar o'rganildi.

Shuningdek, statistik tahlil metodidan foydalanib, O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi hamda boshqa ochiq manbalardan olingan ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlar tahlil qilindi. Soliq imtiyozlari, subsidiya va grantlar ajratilishi,

tadbirkorlik subyektlari sonining o'sish sur'atlari kabi ma'lumotlar asosida siyosiy partiyalarning ijtimoiy-iqtisodiy ta'siri raqamli ko'rsatkichlar orqali baholandi. Tadqiqotda qo'llanilgan ushbu metodologik yondashuvlar siyosiy partiyalarning tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlashdagi o'rni va ta'sirini har tomonlama tahlil qilish imkonini berdi, ilmiy asoslangan xulosalar chiqarishga xizmat qildi.

Tahlil va natijalar. O'zbekistonda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlarning muhim tarkibiy qismi sifatida tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish borasida siyosiy partiyalarning o'rni sezilarli darajada ortib bormoqda. Tadqiqot davomida siyosiy partiyalarning tadbirkorlik subyektlari bilan olib borayotgan ishlari, ularning ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlarga qo'shayotgan hissassi batafsil o'rganildi.

Har bir siyosiy partiya mamlakat iqtisodiy siyosatini belgilashda ishtirok etadi va tadbirkorlar uchun qulay sharoit yaratishni maqsad qiladi. Soliq imtiyozlari, kreditlar, huquqiy himoya va yengillashtirilgan tartiblar aynan siyosiy partiyalarning tashabbusi bilan qonunlarga kiritiladi. Tadbirkorlik rivoji siyosiy partiyalar uchun ham foydali bo'lib, kuchli iqtisodiyot partiyaning obro'sini oshiradi. O'z navbatida, partiyalar tadbirkorlarning manfaatlarini himoya qilib, ularni jamiyat taraqqiyotida faol ishtirok etishga undaydi. Tadbirkorlik va siyosiy partiyalar o'zaro chambarchas bog'liq bo'lib, ular birgalikda jamiyat iqtisodiy va ijtimoiy rivojiga xizmat qiladi. Kuchli tadbirkorlik - kuchli davlat garovidir.

Tadbirkorlik va siyosiy partiyalar o'rtasidagi munosabatlar ko'p qirrali va murakkab bo'lib, ular mamlakatning siyosiy va iqtisodiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Bu munosabatlar turli shakllarda namoyon bo'lishi mumkin, jumladan:

Siyosiy partiyalarning tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashi birinchidan, tadbirkorlikni rivojlantirishga qaratilgan siyosiy dasturlar va platformalarni ishlab chiqishi mumkin. Bu dasturlar kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash, investitsiya muhitini yaxshilash, soliq imtiyozlari berish va boshqa chora-tadbirlarni o'z ichiga olishi mumkin; ikkinchidan, tadbirkorlar uchun qulay huquqiy va institutsional muhit yaratishga qaratilgan qonunlar va siyosatlarni qabul qilishda ishtirok etishi mumkin; uchinchidan, siyosiy partiyalar tadbirkorlar va davlat o'rtasida muloqot o'rnatishda vositachi bo'lishi mumkin.

Tadbirkorlarning siyosiy partiyalarni qo'llab-quvvatlashi orqali esa tadbirkorlar siyosiy partiyalarga moliyaviy yordam ko'rsatishi mumkin. Bu yordam saylov kampaniyalarini moliyalashtirish, partiya faoliyatini qo'llab-quvvatlash va boshqa shakllarda bo'lishi mumkin; tadbirkorlar siyosiy partiyalarning a'zolari bo'lishi va ularning siyosiy faoliyatida ishtirok etishi mumkin; tadbirkorlar o'zlarining professional bilim va tajribalarini siyosiy partiyalarga tadbiq etishi mumkin.

Albatta bunday munosabatlarning ayrim salbiy tomonlari ham mavjud bo'lib, birinchidan, tadbirkorlar va siyosiy partiyalar o'rtasidagi yaqin aloqalar korrupsiya va manfaatlar to'qnashuvi xavfini oshirishi mumkin; ikkinchidan, siyosiy partiyalar

tadbirkorlarga noqonuniy imtiyozlar berishi yoki ularning manfaatlarini himoya qilishi mumkin, bu esa adolatsiz raqobatga olib keladi; uchinchi, tadbirkorlar siyosiy partiyalarga bosim o'tkazishi va ularning siyosiy qarorlariga ta'sir qilishi mumkin.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, hozirgi kunda respublikada faoliyat yuritayotgan siyosiy partiyalar o'z dasturlarida tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, xususan, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik uchun qulay sharoit yaratish masalasiga alohida e'tibor qaratgan. Jumladan, tadbirkorlar uchun soliq imtiyozlarini kengaytirish, moliyaviy resurslarga erkin kirish imkoniyatlarini ta'minlash, huquqiy kafolatlarni mustahkamlash bo'yicha turli tashabbuslar ilgari surilmoqda. Siyosiy partiyalarning saylovoldi platformalarida ham ushbu yo'nalish muhim ustuvorlik sifatida belgilanmoqda.

So'rovnomalar natijalariga ko'ra, respondentlarning 68 foizi siyosiy partiyalar tomonidan ko'rsatilayotgan tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash tashabbuslarini ijobiy baholagan. Aholi orasida tadbirkorlik faoliyatiga qiziqishning ortib borishi, yangi ish o'rinlarining yaratilishi, aynan siyosiy partiyalar tashabbusi bilan ishlab chiqilgan huquqiy bazaning takomillashgani bilan bog'liq ekani qayd etildi.

Shuningdek, komparativ tahlil natijalari asosida xorijiy davlatlar tajribasi bilan solishtirganda, O'zbekistonda siyosiy partiyalarning iqtisodiy sohadagi faolligi hali yetarli darajada institutsional darajada mustahkamlanmagani aniqlangani e'tiborga loyiq. Jumladan, ko'plab rivojlangan mamlakatlarda siyosiy partiyalar biznes-hamjamiyat bilan to'g'ridan-to'g'ri muloqot maydonlariga ega bo'lsa, O'zbekistonda bu jarayon hali tizimli yo'lga qo'yilmagan.

Statistik ma'lumotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, so'nggi uch yilda O'zbekistonda tadbirkorlik subyektlari soni 18 foizga oshgan. Ushbu o'sish sur'atlarining asosiy drayverlaridan biri sifatida siyosiy partiyalarning qonunchilik tashabbuslari va tadbirkorlik muhitini liberallashtirishga qaratilgan takliflari muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Xususan, 2021-2024-yillar oralig'ida kichik va o'rta biznes subyektlariga ajratilgan kredit hajmi 1,5 baravarga oshgani, soliq imtiyozlari doirasi kengaygani aniqlangan.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, mavjud ijobiy ko'rsatkichlarga qaramay, siyosiy partiyalar va tadbirkorlik subyektlari o'rtasidagi o'zaro aloqalarni yanada mustahkamlash zarur. Ayniqsa, hududiy darajadagi partiya tashkilotlari tomonidan tadbirkorlik subyektlari bilan bevosita ishlash mexanizmlarini kuchaytirish, tadbirkorlar ehtiyojidan kelib chiqqan holda amaliy takliflar ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda, siyosiy partiyalarning ijtimoiy-iqtisodiy jarayonlardagi faolligi va tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash borasidagi tashabbuslari iqtisodiy taraqqiyotning barqarorligini ta'minlashda muhim o'rin tutmoqda. Kelgusida ushbu jarayonlarni yanada tizimli va samarali yo'lga qo'yish uchun partiyalar tomonidan

biznes-hamjamiyat bilan muntazam va ochiq muloqot platformalarini yaratish taklif etiladi.

Xulosa. O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar jarayonida siyosiy partiyalarning tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlashdagi roli va ta'siri muhim ahamiyat kasb etmoqda. Tadqiqot davomida olingan natijalar asosida quyidagi xulosalar chiqarildi:

- siyosiy partiyalarning dasturiy hujjatlarida tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash masalalari - O'zbekistonda faoliyat yuritayotgan siyosiy partiyalar o'z dasturlarida tadbirkorlikni rivojlantirish, xususan, kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlashga alohida e'tibor qaratgan. Bu esa mamlakatda iqtisodiy o'sishni ta'minlash va yangi ish o'rinlari yaratishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda;

- tahlillar shuni ko'rsatadiki, siyosiy partiyalar va tadbirkorlik subyektlari o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash orqali iqtisodiy islohotlarning samaradorligini oshirish mumkin. Bu borada partiyalarning tadbirkorlar bilan muntazam muloqotlari, ularning muammolarini o'rganish va yechimlar taklif etishlari muhim ahamiyatga ega;

- hududiy partiya tashkilotlari tomonidan tadbirkorlik subyektlari bilan bevosita ishlash mexanizmlarini kuchaytirish zarur. Bu, o'z navbatida, joylardagi iqtisodiy faollikni oshirish va tadbirkorlik muhitini yaxshilashga xizmat qiladi.

Yuqoridagi xulosalardan kelib chiqib, quyidagi takliflarni ilgari suramiz:

- siyosiy partiyalar va tadbirkorlar o'rtasida muntazam muloqot platformalarini tashkil etish orqali o'zaro hamkorlikni kuchaytirish lozim. Bu platformalar orqali tadbirkorlarning ehtiyoj va muammolari aniqlanib, ularga mos yechimlar ishlab chiqilishi mumkin;

- siyosiy partiyalar tomonidan tadbirkorlikni rivojlantirishga qaratilgan qonunchilik tashabbuslarini ilgari surish va amaldagi qonunlarni takomillashtirish orqali tadbirkorlik muhitini yaxshilashga erishish mumkin.;

- hududiy partiya tashkilotlari tomonidan tadbirkorlik subyektlari bilan bevosita ishlash, ularning muammolarini o'rganish va yechimlar taklif etish bo'yicha faoliyatni kuchaytirish zarur;

- rivojlangan mamlakatlardagi siyosiy partiyalarning tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashdagi tajribasini o'rganib, uni O'zbekiston sharoitiga moslashtirish orqali samarali yondashuvlarni joriy etish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, siyosiy partiyalarning tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlashdagi ijtimoiy-iqtisodiy ta'sirini oshirish uchun yuqoridagi chora-tadbirlarni amalga oshirish muhim ahamiyatga ega. Bu esa mamlakatimizda barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash va aholining turmush darajasini yaxshilashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Lipset S. M., Rokkan S. (1967). Cleavage Structures, Party Systems, and Voter Alignments.
2. North D. (1990). Institutions, Institutional Change and Economic Performance.
3. Schumpeter J. (1942). Capitalism, Socialism and Democracy.
4. Heywood A. (2013). Politics.
5. O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi materiallari.
6. O‘zbekiston siyosiy partiyalarining rasmiy saytlari va dasturlari.